

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ

УДК 373.52 (477)

О.М. Василенко
Хмельницький інститут
соціальних технологій
ВМУРОЛ «Україна»

У сучасному світі комп'ютер став необхідним атрибутом культурного середовища. Використання можливостей новітніх інформаційних технологій дозволяє успішно вирішувати деякі важливі завдання навчання та виховання дітей з особливими потребами. Нині особливого значення набуває творче впровадження в практику навчально-виховної роботи нових технологій і методик. Для загальноосвітньої школи – це, насамперед, поліпшення результативності навчальної та корекційної роботи, що є основою загальноосвітньої та трудової підготовки учнів з особливими потребами.

На жаль, досвід застосування комп'ютерної техніки у навчанні школярів з особливими освітніми потребами в Україні мінімальний і не набув ще достатнього поширення. Хоча дослідження в цій галузі вже розпочаті. Зокрема, заслуговують на увагу результати дослідної роботи О. Легкого, який показав роль комп'ютера у спеціальних закладах для дітей з особливими потребами, визначив умови його використання тощо [2].

Доцільність впровадження в навчально-виховний процес спеціальних та загальноосвітніх шкіл новітніх комп'ютерних технологій розглядають в своїх працях науковці Б. Айзенберг, О. Белоножко, О. Качуровська, О. Легкий, С. Миронова, Д. Солпітер, І. Холковська, А. Юдилевич та інші.

Так, І. Холковська вважає, що у навчанні різних категорій дітей, що мають особливі освітні потреби, усе ширшого застосування набувають персональні комп'ютери (ПК). На думку вченої, комп'ютерні засоби можна використовувати для розвитку навичок читання, письма, навчання математики, іноземної мови тощо. Комп'ютер може використовуватися як засіб контролю за діяльністю дітей, формування різних видів самоконтролю. Досвід використання комп'ютерної техніки у спеціальній освіті свідчить про позитивні результати як у навчальній діяльності, так і в корекції багатьох психофізичних особливостей розвитку дітей [4].

О. Качуровська переконана, що використання комп'ютерних програм у навчальному процесі шкіл сприятиме індивідуально-диференційованому підходові, розвиватиме пізнавальну активність учнів з вадами мовленнєвого розвитку, підвищуватиме

мотивацію навчальної діяльності і, як наслідок – рівень знань. Але впровадження інформаційних технологій у навчальний процес можливе лише за умови створення якісних україномовних навчально-корекційних програмних засобів, адаптованих до застосування в умовах спеціальної школи, розробки та суттєвого удосконалення існуючих підходів щодо використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі шкіл для дітей з вадами мовлення [1].

На думку С. Миронової, комп'ютер має бути не об'єктом вивчення, а засобом, за допомогою якого дитина з вадами психофізичного розвитку зможе заповнити прогалини у знаннях з різних предметів. Вдало дібрані комп'ютерні програми забезпечують розвиток здібностей дітей, їх інтересів, умінь, навичок і потребують певного рівня пізнавальної активності. Під час роботи на клавіатурі розвивається дрібна моторика. Комп'ютер може стати потужним джерелом формування не лише пізнавальної активності, а й прагнення до знань, отримання задоволення результатами власної діяльності, розвитку самостійності мислення. Завдяки використанню комп'ютерної техніки здійснюється індивідуалізація навчання, орієнтація на конкретного учня [3].

Ми погоджуємось з С. Мироною, яка вважає, що умовами успішного використання комп'ютерної техніки на уроці є:

- знання вчителем індивідуальних особливостей учнів класу, ступеня їхньої готовності до засвоєння матеріалу;
- знання педагогом вимог навчальної програми та спеціальної методики викладання;
- знання комп'ютерних програм і вміння ними користуватись.

Також необхідно враховувати особливості психіки дітей з особливими потребами, найперше ті, що можуть ускладнити роботу з технікою. Це, зокрема, підвищена втомлюваність, розпорошена увага, сповільнений темп сприймання, тривале входження у процес роботи. Інтерес до комп'ютера підвищує працездатність, зосереджує увагу і дещо збільшує темп роботи [3; с. 41-42].

О. Легкий у своїх наукових дослідженнях доводить, що корекційно-розвивальна сутність застосування комп'ютерних технологій полягає у перспективі реалізації основної їх переваги порівняно з іншими засобами – індивідуалізації корекційного навчання в умовах класу,

забезпечення кожній дитині адекватних саме для неї темпу і способу засвоєння знань, надання можливості для самостійної продуктивної діяльності, яка підтримується необхідною системою допомоги [2].

Цілісне осмислення проблеми використання комп'ютерних технологій у навчанні дітей з особливими потребами в умовах загальноосвітніх шкіл поки не отримало достатнього відображення у науковій літературі.

З огляду на це, метою статті є обґрунтування сутності раціонального використання комп'ютерних технологій у навчанні учнів з особливими потребами загальноосвітніх шкіл.

Використання комп'ютера як одного із наочних засобів навчання у загальноосвітній школі передбачає поступове, поетапне оволодіння комп'ютерною технікою всім педагогічним колективом навчального закладу. Принциповим є усвідомлення того, що ефект застосування комп'ютерних технологій найбільше залежить від професійної компетенції самого вчителя, його вміння використати нові можливості, включити ці технології в систему навчання кожної дитини з обмеженими можливостями. Це сприятиме формуванню в учнів позитивної мотивації навчання, психологічного комфорту, більшої свободи вибору форм і засобів діяльності під час розв'язання навчальних завдань. Водночас створюються умови для забезпечення учнів системою належної допомоги.

Цінним є те, що під час роботи з комп'ютером створюються сприятливі умови для залучення учнів до вирішення проблемних навчальних ситуацій, а не подання знань у готовому вигляді. Це спонукає до детального аналізу запропонованих ситуацій, засвоєння конкретних способів їх використання, що сприяє розвитку фундаментальних мисленевих операцій. При цьому не слова, а дії учня відображають правильність і характер його знань, уявлень і результат міркувань. Учителю, спостерігаючи за діяльністю учня, отримує реальні факти для оцінювання усвідомленості, узагальненості й міцності його уявлень про предмет вивчення, тобто про індивідуальний рівень знань, умінь і навичок кожного учня. Застосування комп'ютерної техніки надає уроку привабливості та осучаснює його, відбувається справжня індивідуалізація навчання, контроль і підбиття підсумків проходять об'єктивно та вчасно.

Інформаційні технології навчання допомагають учителю досягти навчально-корекційних цілей, застосовуючи і окремі види навчальної праці, і будь-який їх набір, тобто спроектувати навчальне середовище. Педагог дістає додаткові можливості для підтримки і спрямування розвитку особистості учня з обмеженими можливостями, творчого пошуку, організації їх спільної роботи, розробки й вибору необхідних навчальних комп'ютерних програм [2; с. 36-37].

Умовою раціонального використання комп'ютерних технологій в загальноосвітніх закладах є спеціальна підготовка вчителів, наявність устаткованих сучасними ЕОМ класів і спеціалізованих комп'ютерних програм для розв'язання навчальних і корекційних завдань в різних змістових галузях освіти дітей з особливими потребами.

З огляду на це, слід зазначити, що урок у загальноосвітній школі був і залишається основною формою організації навчально-виховної та корекційної роботи, де керівна роль належить вчителю. Саме тому вміння вчителя спланувати зміст уроку, дібрати необхідне унаочнення, методи навчання, визначити оптимальну мету і завдання роботи з комп'ютером, доречно використати його на різних етапах – запорука успішного засвоєння учнями з особливими потребами навчального матеріалу.

Особливості уроку в школі створюють широкі можливості для використання комп'ютерної техніки. З метою доцільного використання комп'ютерної техніки на уроці необхідно чітко визначити всі елементи його структури. Слід врахувати фактори, що впливають на визначення структури уроку з використанням комп'ютерної техніки в загальноосвітній школі. А саме:

- мету і завдання уроку;
- рівень розвитку в учнів пізнавальних можливостей і здібностей;
- сформованість в учнів прийомів організації своїх пізнавальних дій, поведінки і регуляції ними;
- рівень знання комп'ютерної програми та вміння користуватися нею;
- розумову та фізичну працездатність учнів;
- логіку розгортання педагогічного процесу.

Комп'ютер і комп'ютерну програму тією чи іншою мірою можна використовувати на будь-якому етапі уроку, залежно від дидактичної мети. На етапі повторення та перевірки знань учнів з обмеженими можливостями комп'ютерну програму можна застосовувати у вигляді нескладних тестових завдань. Особливості психічної діяльності даної категорії дітей у цьому випадку треба враховувати таким чином: питання не повинні бути двозначними; кількість варіантів відповідей має бути мінімальною, а самі відповіді – чітко сформульовані. На етапі пояснення нового матеріалу можливість комп'ютера моделювати різні складні явища може стати незамінною. Використовуючи відповідну програму, вчитель може не лише розповісти, а й продемонструвати учням те чи інше явище або властивість об'єкта, які за реальних умов відтворити складно. На етапі узагальнення та закріплення знань комп'ютерна програма може виявити прогалини у засвоєнні матеріалу та визначити шляхи їх усунення.

Поєднанням на уроці різних методів і прийомів, в тому числі і з комп'ютерною технікою

та спеціальними прикладними програмами, учитель може досягти значного поліпшення знань учнів з тієї чи іншої теми. Проте слід враховувати, що учні з вадами розвитку мають відхилення не лише у психічному, а й фізичному здоров'ї. Тому доцільно використовувати комп'ютер лише на одному етапі уроку. Завдання для роботи на комп'ютері має бути роз'яснене чітко перед початком роботи з програмою. За потреби вчитель пояснює та показує кожній дитині, які пристрої комп'ютера задіяні. Слід використовувати програми, що не потребують спеціальних знань комп'ютера ні від учителя, ні від дітей, прості у користуванні. Робота з комп'ютером не повинна викликати труднощів і негативних емоцій. Принципи доступності і корекційної спрямованості мають максимально реалізуватися [3].

У загальноосвітніх школах для дітей з вадами розвитку, в умовах комп'ютерного навчання, пріоритетними визначаються такі завдання:

- розв'язання яких без комп'ютера ускладнюється або практично неможливе в умовах традиційного навчання;
- можливість досягнення вищої мотивації під час роботи з комп'ютером, ніж в традиційних умовах;
- досягнення навчального ефекту в коротші, порівняно із традиційним навчанням, терміни;
- індивідуалізація процесу виконання завдання за рахунок використання комп'ютерних технологій.

У корекційній педагогіці правомірне використання неспеціалізованих програмних засобів загального призначення за умови розробки дефектологами спеціального методичного підходу, що враховує загальні закономірності та специфічні особливості дитини.

Варто зауважити, що для більшості дітей, які мають певні відхилення від норми фізичного здоров'я або навіть хронічні захворювання повинен існувати чіткий режим роботи за комп'ютером. Тривалість роботи для таких дітей не повинна перевищувати 10 хв., для дітей 7-12 років – не більше 20 хв., для старшокласників – не більше 30 хв. Дітям, які належать до групи ризику за станом зору, час, проведений за комп'ютером, визначається індивідуально. При цьому періодичність занять

з одним учнем має бути не більшою ніж двічі на тиждень. Педагог, який використовує у навчальному процесі комп'ютерні засоби навчання має піклуватися про зниження несприятливих впливів на організм дитини. Використання сучасних комп'ютерів та дотримання зазначених вище рекомендацій зводять до мінімуму їх негативний вплив на людину [1].

Таким чином, раціональне використання новітніх технологій залежить від професійної компетенції педагога, його вміння запровадити ці технології в систему навчання кожного учня з особливими потребами. Крім цього, актуальною залишається проблема недостатньої кількості спеціалізованих комп'ютерних програм для розв'язання навчальних і корекційних завдань, а також спеціально розроблених методичних підходів. Ефективність навчання за допомогою комп'ютера значною мірою залежить від якості навчальних програм. При низькій якості цих програм комп'ютер, природно, не виправдовує сподівань щодо підвищення ефективності навчання, які на нього покладаються.

На нашу думку, проектування навчальної програми має базуватися на врахуванні певних психолого-педагогічних особливостей дітей з вадами розвитку та загальнопедагогічних принципів корекційно-розвивальної освіти.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку є детальна розробка та обґрунтування структурних елементів уроків для учнів з особливими потребами загальноосвітніх шкіл з використанням комп'ютерної техніки.

Список використаної літератури

1. Качуровська О. Новітні засоби корекції та розвитку мовлення учнів із ТВМ / О. Качуровська // Дефектологія. – 2006. - № 2. – С. 46-49.
2. Легкий О. Корекційні можливості застосування комп'ютера у спеціальній школі / О. Легкий // Дефектологія. – 2002. - № 1. – С. 36-39.
3. Миронова С. Використання комп'ютера у корекційному навчанні дітей з вадами інтелекту / С. Миронова // Дефектологія. – 2003. - № 3. – С. 41-45.
4. Холковська І.Л. Корекційна педагогіка / І.Л. Холковська. – Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2007. – 328 с.